

kapcsolata alapján három csoportba sorolták be azokat (csatatéren, vagy annak közvetlen közelében, illetve attól nagyobb távolságra elhelyezkedő emlékek). A záró fejezetben (*Going Forward*) maguk a szerzők mondanak kritikát művükről, összegzik a *Bloody Meadows Projekt* tudományos célkitűzését, felhívják a figyelmet a történelmi múlt szempontjából jelentős összecsapások helyszíneinek védelmére és a csataterek felé irányuló történelmi emlékezet jelentőségére.

Patricia és John Carman munkájukban több régészeti vonatkozású kérdéskör vizsgálatára is kísérletet tettek egy-egy nyugat-európai összecsapás kutatása kapcsán (a csatater helyének és kiterjedésének meghatározása, a táj típusa és a tájhasználat elemzése). Ugyanakkor túlzottan nagy történelmi időintervallum összecsapásait kívánták egységes kutatási rendszerbe illesztve elemezni (a vizsgált korszakban jelentős változás ment végbe mind a hadtudomány, mind a használt fegyverek terén). Munkájuk, habár jelentős módszertani szempontokat összegez, mellőzi a régészeti források tényleges kutatását, illetve a hadtörténelmi régészet kontroll-forráscsoportjainak (írott és képi források) felhasználását. A kialakított vizsgálati szempontrendszer igen fontos elemekkel rendelkezik, egyes pontjait azonban kritikával kell illetnünk. Például a csataterek pontos, négyzetméterben való lehatárolására nehezen teljesíthető célkitűzés. Ennek egyik oka magának a csatatérnek a definiálásából származik, mint említettük, másik oka pedig a csataterek pusztulásának okaiból (az elejtett, elvesztett tárgyak összeszedése az összecsapást követően, az intenzív mezőgazdasági tevékenység tájformáló hatása, az illegális módszerekkel történő militaria gyűjtése) ered. (A csataterek leletképződésének szempontjaihoz lásd: Négyesi Lajos: A mohácsi csata. Hadtörténelmi Közlemények 1994. 4. sz. 75. o.)

Jelen munka több szempont alapján is jól párhuzamba állítható Martin Hackett (helytörténész) *Lost Battlefields of Britain* című – szintén a Sutton Publishing által 2005-ben kiadott – munkájával. Hackett tíz, IX–XVIII. századi angliai, illetve skóciai összecsapást mutat be könyvében egy egységes szempontrendszer (a csata előzménye, annak rekonstruálása, a csatater leírása, konklúzió, helyi hagyományörző látványosságok) alapján. Amíg Carmanék munkája – noha nem teljes mértékben sikerült megvalósítani a szerzőknek a bevezetésben megfogalmazott célkitűzéseket – komoly tudományos eredményekkel rendelkezik, továbbá jelentős kutatási szempontokat összegez, addig Hackett szövegközi forráshivatkozást nélkülöző monográfiája nem haladja meg egy részletes, népszerűsítő munka kereteit.

Polgár Balázs

VLADIMÍR SEGEŠ ET AL

SLOVAKIA MILITARY CHRONICLE

*(Perfekt, Institute of Military History – Ministry of Defence of Slovakia,
Pozsony 2009. 202 o.)*

A Szlovákia hadtörténetét átfogóan bemutatni kívánó 2007-ben kiadott kötet angol nyelvű fordítása 2009-ben jelent meg a pozsonyi székhelyű Perfekt Kiadó, valamint a Szlovák Honvédelmi Minisztérium háttérintézményeként működő Hadtörténelmi Intézet közös kiadványaként. A kiadvány főszerkesztője és társszerzője a magyar nyelven kiválóan beszélő Vladimír Segeš, a kilenctagú szerzőgárdát pedig további szlovákiai történészek alkotják, köztük a Szlovák Hadtörténelmi Intézet Tudományos Tanácsának elnöke és tagjai. A szerzők név szerint a következők: Vojtech Dangl, Miloslav Čaplovič, Igor Baka, František Cséfalvay, Jan Štaigl, Michal Štefňanský, Alexej Maskalík valamint Imrich Purdek.

A kiadvány, ahogy az a címéből is kiderül, Szlovákia hadi krónikáját igyekszik bemutatni, azonban már itt némi felfogásbeli problémába ütközünk. A hagyományos történetírás, ha egy adott ország történetét igyekszik feltárni, akkor annak államiságának időszakát vizsgálja. Szlovákia esetében tehát a független Szlovák Köztársaság történetére következtethetnénk a címből, azonban aki arra számít, hogy a kötet 1993. január elsejével, a szlovák állam megalakulásával kezdődik, azt nagy meglepetés éri. Még csak nem is az 1939. március 14-én az Adolf Hitler támogatásával létre-

hozott Josef Tiso vezette első szlovák bábáram korszaka a krónika kezdő dátuma, hanem a Krisztus előtti negyedik század. A szerzők tehát a hagyományos szokásoktól eltérve nem az államiség korszakát számítják a kötet kutatási időszakának, hanem a kezdetektől mutatják be a mai Szlovák Köztársaság területének hadtörténetét. A címválasztást tehát szerencsétlennek gondolhatnánk, ha nem sejlene fel bennünk a gyanú a kötetet tovább forgatva, hogy esetünkben a választás nem is annyira véletlen, sokkal inkább annak a tendenciának az egyik példáját láthatjuk benne, hogy a szlovák politika egy része nem „leírni”, hanem „megírni” kívánja az ország történetét. Tény és való, hogy más országok történetével foglalkozó munkák is rendre tárgyalkják a történelmi előzményeket, így a Magyarország történetével foglalkozó kiadványok is bemutatják hazánk területének történelmét az államalapítás előtti időben is, de esetünkben a 202 oldalas kötetből mindössze 16 (!) oldal foglalkozik Szlovákiával, mint önálló állammal, a kötet többi része ilyenformán „előzménynek”, illetve függeléknek tekinthető.

A címválasztás tehát mindenképpen arra utal, hogy a szerzők a szlovák államiséget nem tizenkilenc, de nem is hetvenhárom évben számolják – a fejezetcímeket olvasva pedig tovább erősödik bennünk ez az érzés. Az első fejezet, mely a Krisztus utáni ötödik századig tárgyalja a történelmet is, a *Szlovákia történetének hajnalán* (Slovakia at the Dawn of History) címet viseli. A *nagy népvándorlás és a szlávok* című fejezet a hunokat, avarokat, szlávokat mutatja be, kitér a Nagymorva Birodalomra és Szvatoplukra is. A magyar államalapításról így ír: „Szlovákiának azonban a legfejlettebb, délnyugati része közvetlenül határos volt a most születő Magyarországgal. Ezért amikor létrejött Szlovákia integrációja (sic!) Magyarországgal, a földrajzi tényezők igen fontosnak bizonyultak.”

A kötet a *Magyar korszak Szlovákia történetében* című fejezete a XVI. század és 1526 közötti időszakot fedi le, ami akkor sem állja meg a helyét, ha történetesen el is fogadjuk, hogy Szlovákia alatt a szerzők pusztán a földrajzi területet értik. Ugyanis ez a terület technikailag 1918 őszéig, vagyis az első világháború végéig, jogilag pedig 1920 nyaráig, a trianoni békediktátum ratifikálásáig a Magyar Királysághoz tartozott. Ez a fajta csúsztatás ugyancsak jellemző a szlovák történetírásra, amely általánosan Magyarországgal szemben igyekszik definiálni önmagát, és azzal a trükkel igyekszik relativizálni a térség magyar múltját, hogy a Mohács és Trianon közti csaknem négyszáz esztendőről úgy beszél, mint ha az egy önálló Szlovákia történelme lenne. A külföldi olvasók, akik kedvéért valószínűleg angolra fordították a könyvet, valószínűleg így értelmezik a leírtakat. Persze a szerkesztők az efféle tematizálással nem hazudnak, csak éppen nem mondanak igazat.

Továbbhaladva a műben ugyanis továbbra is magyar történelmet olvasunk. A keretes írásokban és a képeken olyan történelmi szereplőkről van szó, mint Nagy Lajos király, Hunyadi János és Mátyás, Pálffy Miklós, Pálffy János, Bocskay István, II. Rákóczi Ferenc vagy Bercsényi László.

Ebben a műben is tetten érhető az a szokás, amelyet a szlovák történészek előszeretettel alkalmaznak, ti. minden olyan történelmi személyiségről, aki a Felvidéken született, igyekeznek bebizonyítani, hogy tulajdonképpen szlovákok, vagy legalábbis szlovák származásúak voltak. Így lett a műben Szondy Györgyből George Šucha-Szondy, Ocskay Lászlóból Ladislav Očaj vagy éppen Benyovszky Móricból Maurice Beňovský. Hadik András állítólagos szlovák származásáról keretes írásban értekezik a mű.

A kötet részletesen tárgyalja a Rákóczi-szabadságharcot, a napóleoni háborúk korát, az 1848–1849-es szabadságharc eseményeit, az Osztrák–Magyar Monarchia időszakát, az első, majd a második Cseh-szlovák időszakot, eközben pedig az első Szlovák Köztársaság időszakát, valamint a második világháborút. Utóbbi témával két fejezet is foglalkozik, az egyik a cseh-szlovák ellenállási mozgalom nemzetközi tevékenységét járja körül, míg a másik a belföldi történésekre tér ki.

Maga a könyv igényes kivitelezésű, nagyalakú, keménykötéses, gazdagon illusztrált, jól szerkesztett kiadvány. Az oldalak legalább egyharmada illusztráció, így jellegében az ismeretterjesztő kötetek sajátosságait követi. A margók mellett kronologikus összefoglaló fut, és számos történelmi személyiség rövid életrajza olvasható benne keretes írásban. Számos esetben térképmelléklet is tartozik egy-egy íráshoz.

Látványos és gazdag a kiadvány képanyaga, amelynek ugyancsak számos magyar vonatkozása van, a *Képes Krónikából* több kép is található a műben. Bizonyos esetekben ezek szerzőjét is feltüntették, mint például Munkácsy Mihály *Honfoglalás* című festményénél, ahol a képalírás így szól: „A magyarok megérkezése a Kárpát-medencébe”, van, ahol viszont nem szerepel a művész

neve, például Székely Bertalan *II. Lajos holttestének megtalálása* című festménye alatt viszont mindössze ez az egyébként téves képaláírás áll: „II. Lajos holttestének megtalálása a mohácsi csata után (egy kortárs festményről)”. A képaláírásokra amúgy jellemző a felszínesség és a pontatlanság, ami ellentétben áll magával az illusztrációul használt képanyagok minőségével.

A kötet függeléként tartalmazza a mozaikszavak és rövidítések feloldását, egy ajánló bibliográfiát a témával kapcsolatos kiadványokból és cikkekből. Ezen kívül név és helymutató, valamint Európa 2000-es politikai térképe is segíti a kötet használatát.

A mű véleményem szerint legértékesebb részei a mellékletek. Ebben a csehszlovák, majd szlovák rendfokozatjelzéseket, karjelzéseket, sapkarózsákat, gombokat és mandzsettajelzéseket, valamint a fegyvernemi jelzéseket mutatják be korszakos bontásban, színesen illusztrálva tizennégy oldalon. Ez az összeállítás kézikönyvként is remekül használható.

A főszerkesztő az alábbi gondolatokkal zárja a kötet bevezetőjét: „Jelen kiadvány és a hadtudomány, mint olyan, nem a háborúk propagálásául szolgál, hanem éppen ellenkezőleg. A megismert múlt és abból merített tanulságok segíthetnek megelőzni a konfliktusokat és az erőszakot. Ez a mű is ebből a célból kívánja gazdagítani az olvasók ismereteit.”

A fenti gondolatok nagyon szépek, azokkal mindenki jó szívvel érthet egyet. Csak nekünk, magyaroknak a kötet olvasása után eszünkbe jut egy másik idézet is. Közismert a történet, amikor Napóleon császárnak az egyik tanácsadója ezt a tanácsot adta a magyarokkal kapcsolatban: „Félség! Régi szokásuk a magyaroknak, hogy felnéznek nagyjaikra, és büszkéek a múltjukra. Vedd el a nép múltját, és azt teszel velük, amit akarsz!” Ebben az esetben pedig a fenti kötetet olvasva olyan érzése támad az embernek, hogy akár megtörtént a fenti beszélgetés a valóságban, akár nem, a szlovák történetírás levonta annak tanulságát, és a magyar történelem rovására igyekeznek megalkotni a szlovákokot.

Abban a helyzetben, amikor minden egyes leírt szónak komoly súlya van, nem vehetjük félvállról ezeket a dolgokat. A közelmúltban a szlovákiai országgyűlési választásokon az egyik párt száznegyven éve tartó magyarok elleni honvédelemről szóló plakáttal kampányolt. Szlovákia régi-új miniszterelnöke a pozsonyi várban 2008-ban állított Szvatopluk szobor avatóján a köztársasági elnök jelenlétében ezeröttszáz éves szlovák államiságról beszélt. A szobor talapzatán az „ősszlovákok királya” felirat áll. Ezeknek a politikai akcióknak a fenti történelmi munkák szolgálnak munícióul, és láthatjuk, hogy a hamis történelmi tudatnak milyen súlyos hatásai vannak a felvidéki magyarságra nézve...

A hasonló recenziók általában felteszik a kérdést: kinek ajánlott a mű elolvasása? Én elsősorban a magyarországi kulturális területen dolgozó döntéshozók figyelmébe ajánlom ezt a művet. Azért, hogy lássák, a térség többi nemzete milyen forrásokat költ saját történelmi verziójának propagálására a nagyvilágban, amíg mi hosszú ideje nem álltunk elő hasonló témájú és kiviteli anyaggal. Nem elég ugyanis, ha a tudósok ismerik a történelmet, döntő az is, hogy a széles közönség milyen értelmezést fogad el igaznak. Márpedig ezek a kérdések hatással vannak az élet minden területén egy ország megítélésére.

Kiss Balázs